

Literatuur

Pedagogiek | Rijksuniversiteit Groningen

2026 - 2027

RGPE-2379-002 | €12,95

Tentamengericht | Overzichtelijke structuur

Sinds 1994 | Beoordeeld met een 8,2

1 maand lang *gratis* samenvattingen ontvangen?

Maak het studeren makkelijker, nu de 1ste maand gratis bij het afsluiten van een jaarabonnement!

De voordelen:

- Beschikbaar op papier en/of digitaal.
- **Goedkoper** dan het bestellen van pakketten of losse producten.
- Voeg **oefenvragen en flashcards** toe voor de goedkoopste prijs.
- Altijd en overal leren met de onze app.
- De **meest complete studiehulp** als eerst beschikbaar voor abonnees!
- Je hoeft je het hele jaar geen zorgen te maken over je materialen.

Hoe werkt het:

- 🌐 Ga naar www.SlimAcademy.nl
- 🔍 Zoek jouw studie in ons keuzemenu
- ⊕ Voeg het abonnement toe aan je winkel mandje
- 🏷️ Voer de code '**SLIMSTART**' in om de eerste maand gratis te krijgen

Slim
Academy

Welkom bij Slim Academy!

Voor je ligt de **literatuur samenvatting** van het vak **Interculturele Pedagogiek**, dat je volgt in blok 1a van het tweede jaar van de bachelor Pedagogische Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. In dit vak leer je hoe cultuur, migratie en diversiteit het opgroeien, opvoeden en onderwijzen van kinderen beïnvloeden. Je verdiept je in actuele vraagstukken zoals discriminatie, probleemgedrag en de positie van kinderen met een migratie- of vluchtelingenachtergrond. Ook leer je hoe etnisch-culturele identiteit en interetnische relaties ontstaan, wat interculturele competenties zijn en hoe je deze toepast in de praktijk. Tot slot leer je theorieën vergelijken tussen verschillende culturen en een beargumenteerd standpunt innemen in wetenschappelijke debatten.

Met Slim Academy willen we jou helpen slimmer te studeren. Dat doen we door de kern van de leerstof helder samen te vatten, complexe onderwerpen te versimpelen en je de juiste hulpmiddelen te geven om actief te oefenen. Voor een optimale voorbereiding op je tentamen raden we je aan gebruik te maken van ons volledige aanbod. Voor dit vak zijn de onderstaande producten beschikbaar.

Product	Inhoud	Content	Versies
Samenvatting Literatuur	De belangrijkste begrippen en theorieën met een heldere uitleg die is voorzien van voorbeelden over alle opgegeven tentamenstof.	Week 1 t/m 6	✓ App ✓ Papier
Samenvatting Hoorcolleges	Een overzicht van de belangrijkste punten die tijdens de hoorcolleges zijn behandeld, zodat je niets mist van de stof die aan bod is gekomen.	Week 1 t/m 6	✓ App ✓ Papier
Oefenvragen	Interactief oefenen in de leeromgeving. Zo kun je nagaan of je de stof volledig beheerst en weet je beter wat je kunt verwachten op het tentamen.	• 6 sets; • 250+ vragen	✓ App
Flashcards	Kaarten die je helpen om definities, schema's en kernbegrippen snel te herhalen, zodat je op een actieve manier leert en de stof sneller en beter onthoudt.	• 6 sets; • 150+ kaarten	✓ App

Contact

Heb je vragen over ons aanbod, de levering van je samenvattingen of iets anders? Neem gerust contact met ons op via **06 81 60 19 60** of stuur een e-mail naar **klantenservice@slimacademy.nl**.

Feedback geven

Kan je ons vertellen wat er mis is met de geselecteerde tekst?

Verstuur feedback

Fout gevonden?

Geef het door en wij zorgen dat de samenvatting snel wordt bijgewerkt!

Hoe werkt het?

- Selecteer de tekst
- Klik op het vlaggetje
- Verstuur je feedback

Deze samenvatting is alleen voor persoonlijk gebruik en mag niet worden gekopieerd of verspreid. De tekst is opgesteld naar eigen inzicht van de auteur en bedoeld als ondersteuning bij het studeren. Raadpleeg altijd de originele bronnen.

Digitale en papieren updates

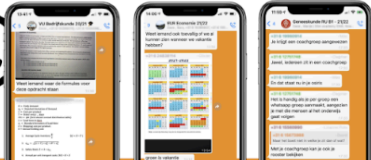
Aan het begin van het blok is nog niet alle vakinformatie beschikbaar, daarom vullen wij de samenvatting zo snel mogelijk aan zodra onze auteurs de nieuwe lesstof hebben ontvangen. Zo blijft de inhoud actueel, betrouwbaar en van hoge kwaliteit. Je hoeft dus niet te wachten tot het einde van het blok: vanaf **21 september 2026** is de volledige samenvatting **digitaal** beschikbaar in de app.

Later in het blok verzenden we de **papieren samenvatting**. Deze wordt op **13 oktober 2026** verstuurd en bevat **week 1 t/m 6**. In het onderstaande overzicht zie je welke stof is opgenomen.

Stof	
Week 1	Artikel Mesman et al., Morelli et al., en ViceDo: Cultuur, opvoeding en verzorging
Week 2	Artikel Beekers, Kwaku Golo en Bartelink: Religie en cultuur
Week 3	Artikel Distelbrink et al., Sam & Berry, Meca et al., Stevens en Kim et al.: Opvoeding in de migratie context
Week 4	Artikel Abdi et al., De Haene, Deadorff, Winkens en Toolkit Pharos: Ecologisch perspectief op jeugd met een vluchtelingenachtergrond en het hulpverleningskader
Week 5	Artikel Farago, Katz, Miklikowska & Bohman en Wekker: De overdracht van (inter)etnische attitudes en overtuigingen tijdens de socialisatie
Week 6	Artikel Degener et al., Geldof en Smith: Culturele en religieuze diversiteit in de pleegzorg

JOIN DE WHATSAPP GROEP

- ✓ Chat met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw (studie)vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg extra oefenvragen om jouw kennis te testen
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen

We wensen je veel succes met studeren en het behalen van je tentamens!

Team Slim Academy

Inhoudsopgave

Welkom bij Slim Academy!	1
Digitale en papieren updates	2
Inhoudsopgave	3
Week 1: Cultuur, opvoeding en verzorging	4
Artikel Mesman et al.: Sensitiviteit bij meerdere verzorgers	4
Artikel Morelli et al.: Cultuur en gehechtheid	9
Artikel Vicedo: De Strange Situation	18
Week 2: Religie en cultuur	29
Artikel Beekers: Vergelijking tussen jonge moslims en christenen in Nederland	29
Artikel Kwaku Golo et al.: Primaire religieuze socialisatoren	34
Artikel Bartelink: Religie, gender en seksueel nationalisme	39
Week 3: Opvoeding in de migratie context	45
Artikel Distelbrink: Tweede generatie moeders	45
Artikel Sam & Berry: Acculturatie	49
Artikel Meca: Biculturalisme	51
Artikel Stevens: Psychische problematiek	54
Artikel Kim: culturele invloeden en ouderlijke socialisatie	57
Week 4: Ecologisch perspectief op jeugd met een vluchtelingenachtergrond en het hulpverleningskader	62
Artikel Abdi: Positieve ontwikkeling vluchtelingadolescenten	62
Artikel De Haene & Derluyn: Werken met vluchtelingenkinderen	65
Artikel Deardorff: Modellen van interculturele competentie	68
Artikel Winkens et al.: Adolescente vluchtelingen zonder volwassenen	69
Artikel Pharos: Toolkit cultuursensitieve en inclusieve communicatie	75
Week 5: De overdracht van etnische attituden en overtuigingen tijdens de socialisatie	77
Artikel Farago: Etnische-rationale socialisatie	77
Artikel Katz: Vroege ontwikkeling van (voor)oordelen	80
Artikel Mikikowski & Bohman: De rol van ouders/peers/scholen	84
Artikel Wekker: Doorwerking van koloniale geschiedenis	86
Week 6: Culturele en religieuze diversiteit in de pleegzorg	91
Artikel Degener: etnische identiteitsvorming bij transcultureel geplaatste pleegkinderen	91
Artikel Geldof: superdiversiteit als analytisch kader	94
Artikel Smith: ethische conflicten in transraciale adopties	97

Week 1: Cultuur, opvoeding en verzorging

Introductie

Dit hoofdstuk komt overeen met de studiestof zoals deze is behandeld in week 1 van de verplichte literatuur. De opgegeven stof voor deze week is het artikel van Mesman et al. *Received sensitivity: adapting Ainsworth's scale to capture sensitivity in a multiple-caregiver context*, Morelli et al. *Taking Culture Seriously* en ViceDo *The Strange Situation of the Ethological Theory of Attachment*. In deze hoofdstukken wordt uitleg gegeven over culturele sensitiviteit en de ethologische theorie.

Artikel Mesman et al.: Sensitiviteit bij meerdere verzorgers

Introductie

Dit artikel bespreekt hoe **sensitieve responsiviteit** van verzorgers kan worden onderzocht in culturen waarin baby's door meerdere mensen worden verzorgd. De auteurs vinden dat de traditionele manier waarop sensitiviteit wordt gemeten, voornamelijk gebaseerd op de relatie tussen één moeder en één kind, niet altijd aansluit bij de dagelijkse werkelijkheid van deze gemeenschappen. Daarom introduceren zij het concept *received sensitivity* en stellen ze een aangepaste versie van de sensitiviteitsschaal van Ainsworth voor.

In veel niet-Westerse, landelijke gemeenschappen worden baby's verzorgd door een groot netwerk van mensen. Naast de moeder kunnen bijvoorbeeld de vader, grootouders, oudere kinderen, familieleden en andere leden van de gemeenschap betrokken zijn bij de dagelijkse zorg. Bij de Aka-jager-verzamelaars bleek uit onderzoek dat maar liefst 17 tot 24 mensen actief betrokken konden zijn bij de verzorging van één baby. Dit laat zien dat de zorg voor een kind in sommige culturen niet de verantwoordelijkheid is van één primaire verzorger, maar van een hele groep. Vanuit evolutionair perspectief is deze samenwerking belangrijk, omdat baby's volledig afhankelijk zijn van anderen. Ze kunnen niet zelfstandig eten, zichzelf beschermen of reageren op gevaar. Ze zijn daarom afhankelijk van verzorgers die hun signalen opmerken en daarop reageren.

Sensitieve responsiviteit is oorspronkelijk afkomstig uit de **hechtingstheorie** van onder andere Mary Ainsworth en John Bowlby. Een sensitieve verzorger:

- merkt de signalen van een baby op;
- begrijpt wat de baby nodig heeft;
- reageert op een passende en tijdige manier.

Wanneer een baby bijvoorbeeld huult omdat hij honger heeft, reageert een sensitieve verzorger door de baby te voeden. Wanneer de baby pijn heeft of bang is, biedt de verzorger troost en bescherming. Door zulke ervaringen leert een baby dat een verzorger beschikbaar is wanneer dat nodig is. Dit draagt bij aan het ontwikkelen van een veilige hechtingsrelatie. De baby kan de verzorger vervolgens gebruiken als een **veilige basis** om de omgeving te ontdekken en als een veilige haven wanneer hij steun nodig heeft. Sensitieve zorg is daarnaast in verband gebracht met verschillende positieve ontwikkelingsuitkomsten, zoals:

- sociale en gedragsmatige vaardigheden;
- taalontwikkeling;
- zelfregulatie;
- het leren herkennen van oorzaak-gevolgrelaties;
- de ontwikkeling van zelfvertrouwen en gewetensontwikkeling.

Sensitiviteit is dus niet alleen belangrijk is voor hechting, maar ook voor de bredere ontwikkeling van het kind.

Sensitiviteit is niet alleen belangrijk is voor hechting, maar ook voor de bredere ontwikkeling van het kind. Sensitiviteit gaat vooral over de **functie van het gedrag**, en niet over één specifieke manier waarop een verzorger zich moet gedragen. Een verzorger moet de signalen van het kind begrijpen en daarop reageren, maar de concrete uitwerking hiervan kan per cultuur verschillen. In sommige niet-Westerse culturen kan sensitieve zorg bijvoorbeeld minder verbaal zijn. Een verzorger hoeft niet altijd uitgebreid tegen de baby te praten of het kind op dezelfde manier te troosten als in Westerse gezinnen. Sensitiviteit kan ook blijken uit subtiele signalen, lichamelijke nabijheid, het snel overnemen van zorgtaken of het beschermen van de baby. Onderzoek heeft aanwijzingen gevonden voor sensitieve responsiviteit in verschillende landen, waaronder China, Mexico, Mali en Zuid-Afrika. Dit ondersteunt het idee dat sensitiviteit een breed menselijk verschijnsel kan zijn, hoewel de manier waarop het wordt uitgedrukt cultureel kan verschillen.

Een belangrijk kritiekpunt op veel onderzoek naar sensitiviteit is dat de aandacht voornamelijk uitgaat naar **één verzorger**, meestal de moeder. Onderzoekers observeren vaak de interactie tussen moeder en baby afzonderlijk van de interactie tussen vader en baby. Deze aanpak past redelijk goed bij veel Westerse gezinnen, waar de zorg vaak serieel is georganiseerd. Dit betekent dat verzorgers elkaar afwisselen. Zo kan de moeder 's ochtends voor de baby zorgen, terwijl de vader werkt. Later kan de vader de baby ophalen en de avondroutine verzorgen. In veel andere gemeenschappen is de zorg echter eerder **simultaan**. Dit houdt in dat meerdere verzorgers tegelijkertijd aanwezig zijn en gezamenlijk reageren op de behoeften van de baby. Er is vaak geen strikte verdeling van zorgtaken op basis van tijd of plaats. Een baby kan bijvoorbeeld bij één verzorger zijn, terwijl andere verzorgers in de buurt zijn en ook reageren wanneer het kind huult of aandacht vraagt. Hierdoor is de individuele relatie tussen één verzorger en de baby niet voldoende om de totale sociale ervaring van het kind te beschrijven.

Wanneer meerdere verzorgers betrokken zijn, kan het apart beoordelen van iedere verzorger een onvolledig of vertekend beeld geven van de zorg die een baby ontvangt. Stel dat een baby vier verzorgers heeft:

- één verzorger is zeer sensitief;
- twee verzorgers zijn gemiddeld sensitief;
- één verzorger is weinig sensitief.

Als de baby veel tijd doorbrengt met de sensitieve verzorger, zal deze verzorger waarschijnlijk een grotere invloed hebben op de dagelijkse ervaring van het kind dan iemand die slechts af en toe voor de baby zorgt. Bij een situatie waarin verzorgers elkaar afwisselen, zou men daarom de sensitiviteitsscores kunnen combineren op basis van de hoeveelheid tijd die de baby met iedere verzorger doorbrengt. Dit wordt een **tijdgewogen gemiddelde** genoemd. Deze methode werkt echter minder goed wanneer meerdere verzorgers tegelijkertijd aanwezig zijn. Er kunnen dan verschillende problemen ontstaan:

- Als meerdere verzorgers tegelijk sensitief reageren, kan een gemiddelde score de totale ervaring van de baby overschatten;
- Als één verzorger weinig sensitief is, maar een andere aanwezige verzorger wel goed reageert, kan een gemiddelde score de ontvangen zorg juist onderschatten;
- De afzonderlijke scores zeggen niet altijd iets over de vraag of de baby op een bepaald moment daadwerkelijk door iemand wordt geholpen.

De totale sensitiviteit die een baby ervaart kan dus niet simpelweg worden berekend door de sensitiviteitsscores van alle verzorgers bij elkaar op te tellen of te middelen.

Om dit probleem op te lossen, introduceren de auteurs het begrip **received sensitivity**. Bij dit concept staat niet de sensitiviteit van één individuele verzorger centraal, maar de mate waarin de baby als geheel sensitieve zorg ontvangt van het volledige netwerk van verzorgers. De belangrijkste vraag wordt daarmee: In hoeverre wordt er, vanuit het perspectief van de baby, sensitief gereageerd op zijn of haar signalen door het aanwezige verzorgingsnetwerk? Het maakt hierbij minder uit welke specifieke verzorger reageert. Het gaat erom of de behoeften van de baby worden opgemerkt en of iemand uit het netwerk daarop passend reageert. Deze benadering sluit beter aan bij gemeenschappen waarin meerdere mensen tegelijkertijd verantwoordelijkheid dragen voor de zorg van een baby.

Het doel van het artikel is om:

- het concept *received sensitivity* te introduceren;
- een aangepaste versie van de Ainsworth-schaal voor sensitiviteit te presenteren;
- te laten zien hoe deze aangepaste schaal kan worden gebruikt in een context met meerdere verzorgers.

De auteurs illustreren het gebruik van de nieuwe schaal aan de hand van twee casestudy's van Agta-jager-verzamelaars die wonen aan de noordoostkust van de Filipijnen. In deze gemeenschap is het gebruikelijk dat meerdere mensen tegelijkertijd betrokken zijn bij de zorg voor baby's.

Methode

De studie onderzoekt de zorg voor twee baby's binnen de Dimasalansan Agta, een kleine gemeenschap van ongeveer 100 mensen in de Filipijnen. De gemeenschap leeft grotendeels van visserij, aangevuld met landbouw, handel en andere inkomstenbronnen. De onderzoekers volgden twee baby's, Maya (ongeveer 7 maanden) en Jade (18 maanden), die nichtjes van elkaar zijn. Zij maakten gedurende vier dagen video-opnamen van hun dagelijks leven. Daarbij werden zowel natuurlijke situaties als semi-natuurlijke situaties gefilmd. De baby's werden verzorgd door meerdere personen, waaronder ouders, familieleden en oudere kinderen. De onderzoekers definieerden een *caregiver* als iedereen die daadwerkelijk zorgtaken uitvoert, zoals eten geven, dragen, troosten of in slaap brengen, toezicht houden en de baby helpen tijdens het ontdekken van de omgeving.

De onderzoekers keken eerst naar **signalen van de baby**, zoals veranderingen in houding, emoties of geluiden. Vervolgens bekeken ze of een verzorger binnen twee seconden op zo'n signaal reageerde. Daarbij gebruikten ze twee benaderingen:

1. **Individuele sensitiviteit:** Iedere afzonderlijke verzorger kreeg eventueel een score van **1 tot 9**, gebaseerd op de bekende *Ainsworth Sensitivity Scale*. Een hoge score betekent dat de verzorger signalen van de baby goed opmerkt en er passend op reageert;
2. **Received Sensitivity:** De onderzoekers ontwikkelden daarnaast een nieuwe schaal die niet kijkt naar één specifieke verzorger, maar naar de **totale ervaring van de baby**. Het maakt dus niet uit of de moeder, vader, tante, grootouder of een ouder kind reageert: alle sensitieve reacties worden samen bekeken.

Dit is belangrijk omdat de Agta-baby's vaak door **meerdere verzorgers tegelijk of achter elkaar** worden verzorgd. Een traditionele meting waarbij alleen de relatie tussen één ouder en één kind wordt beoordeeld, zou daardoor mogelijk geen goed beeld geven van de dagelijkse ervaring van het kind.

De nieuwe *Received Sensitivity Scale* verschuift het perspectief van: "Hoe sensitief is deze specifieke verzorger?" naar: "Hoeveel sensitieve zorg ontvangt deze baby in totaal?" De schaal loopt eveneens van **1 (consequent weinig sensitieve zorg) tot 9 (consequent sensitieve zorg)**. Voor een betrouwbare beoordeling zijn observaties op verschillende dagen en momenten nodig.

Twee onafhankelijke onderzoekers beoordeelden de twee baby's met deze nieuwe schaal. Hun scores waren vrijwel hetzelfde: bij één baby waren ze identiek en bij de andere verschilden ze slechts één punt. Dit suggereert dat de nieuwe schaal mogelijk betrouwbaar tussen beoordelaars kan worden toegepast, al is de studie met slechts twee gevallen uiteraard zeer kleinschalig.

Video-codering

De onderzoekers analyseerden video's door **signalen van baby's en reacties van verzorgers** te coderen. Ze maten:

- **Individuele sensitiviteit:** hoe goed één verzorger reageert op de signalen van de baby (schaal 1-9);
- **Received sensitivity:** hoeveel sensitieve zorg de baby **in totaal van alle verzorgers samen** ontvangt.

Deze tweede methode past beter bij de Agta, omdat baby's door meerdere mensen worden verzorgd. Twee beoordelaars gaven bijna dezelfde scores, wat erop wijst dat de nieuwe schaal redelijk betrouwbaar kan zijn.